

ks. Wojciech Węgrzyniak
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II, Kraków

KRYZYS TRZYNASTEGO PSALMISTY

Wprowadzenie

Już przy pobieżnej lekturze Księgi Psalmów nie trudno natknąć się na szereg konfliktów, kryzysów i napięć relacyjnych. Biorąc pod uwagę rodzaje podmiotów, między którymi zachodzi relacja, można wyróżnić trzy podstawowe napięcia relacyjne: 1) między psalmistą a Bogiem¹; 2) między Bogiem a podmiotami różnymi od psalmisty (najczęściej to będą jego wrogowie)²; 3) między psalmistą a innymi ludźmi, czyli najczęściej jego wrogami³.

Celem tego artykułu jest analiza sytuacji kryzysowej psalmisty przedstawionej w Psalmie 13⁴. Studium będzie się składać z następu-

¹ Por. Ps 44,24: „Ocknij się! Dlaczego śpisz, Panie? Przebudź się! Nie odrzucaj na zawsze!”.

² Por. Ps 2,2-3: „Królowie ziemi powstają i władcy spiskują wraz z nimi przeciw Panu i przeciw Jego Pomazańcowi: «Stargajmy Ich więzy i odrzućmy od siebie Ich pęta!»”.

³ Por. Ps 55,13-14: „Gdybyż to złył mnie nieprzyjaciel, z pewnością bym to znosił; gdybyż przeciw mnie powstał ten, który mnie nienawidzi, ukryłbym się przed nim. Lecz to jesteś ty, równy mi, przyjaciel, mój zaufany”.

⁴ Problem konfliktu ukazanego w Ps 13 był podejmowany już m.in. w: B. JANOWSKI, *Konfliktgespräche mit Gott. Eine Anthropologie der Psalmen*, Neukirchen-Vluyn 2003, s. 53-97; J. NAWROT, *Usłysz, o Panie, moją modlitwę, odpowiedz mi w swej sprawiedliwości*. ענה ושמע *wołaniem w zagrożeniu życia w psalmach suplikacji*, Poznań 2009, s. 23-34.

jących etapów: 1) omówienie problemu definicji kryzysu; 2) lektura wstępna Ps 13; 3) struktura psalmu; 4) analiza rodzaju wypowiedzi zdradzającej konflikt; 5) semantyka jednego pytania; 6) próba określenia przyczyn kryzysu i sposób wyjścia z niego.

Problem definicji

Problemem natury nie tylko metodologicznej pozostaje pytanie o ścisłość pojęć. Co to znaczy konflikt? Czym jest pretensja? Kiedy relacja jest napięciem negatywnym niepożądanym, a kiedy napięciem pozytywnym koniecznym? Kiedy pretensje przeradzają się w konflikt, a konflikt w kryzys? Problem definicji pojęć związany jest przynajmniej z trzema obszarami:

1) Pierwszy obszar wynika z różnicy między światem psalmisty a naszym. To, co dla nas jest konfliktem albo trudnością w relacji, mogło nie być takowym dla psalmisty. Tam, gdzie współczesny czytelnik może będzie się doszukiwał napięć w relacji, niekoniecznie mogły to być realne napięcia dla psalmisty. Tak jak nie było problemem dla autora biblijnego i jego ludzi pisanie o tym, jak to dzięki Bogu mogli wymordować wrogów, a nawet ich kobiety i dzieci⁵. Trzeba zatem wziąć pod uwagę fakt, że analiza konfliktu psalmisty z Bogiem jest nie tylko analizą konfliktu widzianą z perspektywy psalmisty, ale i z perspektywy analizującego psalmistę.

2) Drugi obszar związany jest z wpływem czynników „pozasłownikowych” na semantykę. Skąd wiemy, czy pytanie „Gdzie byłeś wczoraj?” jest tylko prośbą o informację, a nie wyrazem oburzenia i pretensji pytającego? W języku mówionym łatwiej określić charakter takiego pytania dzięki tonacji głosu, mimice i gestykulacji. W języku pisanim nie jest to już tak jednoznaczne.

⁵ Por. np. Pwt 2,32-34: „I wyszedł przeciw nam Sichon i cały naród jego na wojnę do Jahsy. Pan, Bóg nasz, wydał go nam i pobiliśmy jego samego, synów jego i cały jego lud. W tym czasie zdobyliśmy wszystkie jego miasta i kłatwą obłożyliśmy każde miasto, mężczyzn, kobiety i dzieci, nie oszczędzając niczego”.

3) Trzeci obszar związany jest z oceną sytuacji konfliktowej przez samego psalmistę. W Ps 119,71 czytamy: „Dobrze to dla mnie, że mnie doznałem poniżenia, bym się nauczył Twych ustaw”. Psalmista rozumie zatem, że doświadczenie, które przeszedł, wyszło mu na dobre. Czy jednak w momencie poniżenia go przez Boga miał on takie samo zdanie? W jakim stopniu pretensje do Boga były tylko chwilowym wyrazem odczuć, które na zawsze odeszły w niepamięć albo i nawet zostały odczytane jako dar Boga? Pytanie jest ważne w tym znaczeniu, że może się okazać, iż waga przykładana do tematu konfliktu psalmisty z Bogiem jest nieproporcjonalnie zawyżona w stosunku do rzeczywistej skali problemu. To tak jakby ktoś chciał opisywać dramat relacji dziecko – dentysta i analizował ze szczegółami jakość i rodzaje krzyków dziecka, zamiast zwrócić uwagę, że jest to tylko chwilowy epizod niezrozumienia na linii uczucie – konieczność.

Lektura wstępna Ps 13⁶

¹ לְמַנְצַח מִזְמוֹר לְדָוִד:
² עַד-אֵנָה יְהוָה תִּשְׁכַּחֲנִי נִצַּח
 עַד-אֵנָה תִּסְתִּיר אֶת-פְּנֵי מַמְנִי:
³ עַד-אֵנָה אֲשִׁית עֵצוֹת בְּנַפְשִׁי יָגוֹן בְּלִבִּי יוֹמָם
 עַד-אֵנָה יָרוּם אִיְבִי עָלַי:
⁴ תִּכְיֹשֶׁה עֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵי הָאֵירָה עֵינֵי פֶן-אִישָׁן תִּמְנֹת:
⁵ פֶּן-יֹאמַר אִיְבִי יִכְלֹתִיו צָרִי וְגִילוֹ כִּי אָמוּט:
⁶ וְאֶגִּיד בְּחִסְדֶּךָ בְּטַחַתִּי יִגַּל לְבִי בִישׁוּעָתֶךָ
 אֲשִׁירָה לַיהוָה כִּי נִמַּל עָלַי:

¹ *Dyrygującemu. Psalm. Dawida.*

² *Dokąd, Panie, będziesz zapominał o mnie? Na zawsze? Dokąd będziesz chował swe oblicze przede mną?*

⁶ Tekst hebrajski za BHS, tłumaczenie własne.

⁷ נִצַּח jest interpretowane zazwyczaj w sensie „stale, nieustannie” albo w znaczeniu „na zawsze”. Propozycja podzielenia w. 2a na dwa pytania, chociaż ignoruje punktację masonetów, była już sugerowana przez egzegetów takich jak Kraus czy Dahood. Por. również tłumaczenie *Bible de Jérusalem: Jusques à quand, Yahvé, m'oublieras-tu? Jusqu'à la fin?*

- ³ Dokąd będę dokładał myśli mojej duszy, udrekę sercu codzienną?
Dokąd będzie wynosił się mój wróg nade mnie?
- ⁴ Popatrz! Odpowiedz, Panie, mój Boże!
Oświeć me oczy, bym nie zasnął na śmierć!
- ⁵ By mój wróg nie mówił: „Zwyciężyłem go!”,
by moi ciemiężcy nie cieszyli się, że się chwieję.
- ⁶ A ja zaufałem Twej wierności;
me serce będzie się cieszyć z Twego wybawienia!
Będę śpiewał Panu, że mi dobro wyświadczył!⁸

Psalmista rozpoczyna modlitwę pytaniem skierowanym do Boga עַד־אָנָה „dokąd, jak długo?”⁹. Przesunięcie inwokacji יהוה! na drugie miejsce może być zamierzone ze względu na emfatyczny charakter pytania, co potwierdziłoby czterokrotne użycie tego samego pytania, za każdym razem na początku zdania. Autor zadaje Bogu trzy pytania: 1) Jak długo Bóg będzie zapominał o nim?; 2) Czy zapomni na zawsze? oraz 3) Jak długo będzie ukrywał się przed psalmistą? Wszystkie trzy pytania są nie tyle prośbą o udzielenie informacji, ile wyrazem bólu z powodu bezczynności Boga.

Kolejne pytanie psalmisty jest pytaniem do samego siebie. I znowu nie tyle szuka informacji, ile chce wyrazić ból z powodu przedłużającego się cierpienia. Wyrażenie „kłaść myśli (dosł. plany) w swoją duszę” oznacza stan przeżywania wahań (i tak tłumaczy BT), jednakże tekst hebrajski bardziej obrazowo oddaje proces, w którym cierpiący człowiek szuka nowych sposobów czy planów pozwalających mu wyzwolić się z tego, co go nęka. Nie znajdując rozwiązania sytuacji, psalmista każdego dnia przeżywa męczarnie. Powiązanie słowa „męczarnia / udreka” (יָגוֹן) z „serce” (לֵב) podkreśla intelektualny wymiar kryzysu psalmisty.

⁸ Problemem pozostaje interpretacja czasowników אָשִׁירָה i יָגַל w w. 6. Forma sugerowałaby tłumaczenie optatywno-modalne: „niech się cieszy” oraz „chcę śpiewać”. Zarówno kontekst, jak i wersje starożytne (LXX, Wg) sugerują jednak interpretację na linii czasu przyszłego, „będzie się cieszyć” oraz „będę śpiewać”. Podobnie tłumaczą w swoich komentarzach Craigie i Goldingay.

⁹ Podobnie w Ps 10,1; 74,1.

Ostatnie pytanie skierowane jest przynajmniej w sposób pośredni do wroga, który wynosi się ponad psalmistę, tzn. zachowuje się jak zwycięzca. Liczba pojedyncza użyta jest w sensie kolektywnym, a wrogów psalmista ma wielu, co sprecyzuje w w. 5 („moi ciemieźcy”).

Po czterokrotnym pełnym bólu pytaniu „dokąd?” psalmista przechodzi do trzykrotnej prośby (w. 4). Najpierw prosi Boga, by spojrział na niego: „popatrz!”. Z jednej strony jest to prośba o to, by Bóg nie ukrywał już przed nim swojego oblicza (por. w. 2). Z drugiej – jest prośbą o boską interwencję, bo kiedy Bóg patrzy, nigdy nie zostaje obojętny. Spojrzenie Boga zbawia uciśnionych i karze uciskających¹⁰. Drugi imperatyw jest prośbą o odpowiedź. Chodzi nie tyle o odpowiedź, jak długo jeszcze będzie psalmista cierpiał, ile o zbawczą interwencję Boga. Wezwanie Boga słowami „Panie, mój Boże!” podkreśla osobistą więź między psalmistą a Bogiem, więź, która czyni prośbę jeszcze bardziej uzasadnioną. Trzecia prośba jest dosyć intrygującym wezwaniem do oświecenia oczu psalmisty. Zazwyczaj interpretowana jest w sensie prośby o wzmocnienie sił psalmisty czy przywrócenie mu pełnego zdrowia¹¹.

Po trzykrotnej prośbie następuje trzykrotne uzasadnienie (w. 4b-5). Jeśli Bóg nie pomoże proszącemu, czeka go śmierć (w. 4b), jego wrogowie będą się pysznić ze zwycięstwa nad nim (w. 5a) i cieszyć z jego przegranej (w. 5b). Słownictwo nie pozwala na doprecyzowanie, o jaki rodzaj przegranej chodzi i o jakim upadku mówi psalmista. Czy chodzi o śmiertelną chorobę? A może ucisk i niesprawiedliwość społeczną? Możliwa jest również interpretacja narodowa, według której przyczyna kryzysu tkwi w niepowodzeniach militarnych Izraela.

W ostatnim wersecie psalmista zmienia całkowicie ton modlitwy, zarówno używając *waw adversativum* (וְאֵינִי), jak i wprowadzając w pole semantyczne kwestię ufności (בְּחַסְדֵּיךָ יְיָ אֱלֹהֵי). To właśnie ufność w wiernej miłość Boga każe mu patrzeć z nadzieją w przyszłość, w której jego serce zamiast się zadręczać myślami, będzie się cieszyć z pomocy Boga. Śpiew Bogu będzie ostatecznym znakiem skutecznej interwencji Boga na rzecz tego, który Go z ufnością wzywa.

¹⁰ Por. W. WĘGRZYŃIAK, *Lo stolto ateo*, Jerusalem 2010, s. 32.

¹¹ Por. P.C. CRAIGIE, *Psalms 1-50*, Dallas 1983, s. 142.

Struktura psalmu

Większość egzegetów dzieli psalm na trzy części¹²: pierwszą zdominowaną przez pytanie i lament (ww. 2-3), drugą będącą prośbą (ww. 4-5) i trzecią zawierającą wyznanie ufności (w. 6). Z punktu widzenia rodzaju zdań można powiedzieć, że psalmista przechodzi od pytań poprzez imperatywy aż do spokojnego zakończenia zdaniem twierdzącym.

Z punktu widzenia analizy sytuacji kryzysowej psalmisty przynajmniej trzy elementy wydają się mieć szczególne znaczenie. Po pierwsze w każdej z trzech części psalmu pojawia się imię Boga (ww. 2.4.6). To sugeruje, że chociaż psalmista doświadcza nieobecności Boga, Bóg towarzyszy orantowi na każdym etapie jego zmagania. Po drugie układ zdań może odzwierciedlać proces narastania konfliktu i sposób jego rozwiązania: pytania – imperatywy – stwierdzenia. Czterokrotne pytanie „jak długo?” niewątpliwie wprowadza od razu w serce konfliktu. Prośba do Boga jest reakcją na brak odpowiedzi na postawione pytanie. Natomiast wyrażenie zaufania może być znakiem i reakcją na brak odpowiedzi ze strony Boga. Psalmista bowiem nie dziękuje Bogu za to, że Go wysłuchał, chociaż Go o to prosił, ale zwyczajnie wyraża ufność. Skoro pomocy nie przyniosły ani pytania, ani prośby, psalmiście zostaje albo zapomnieć o swoim Bogu, albo nieodpowiadającemu zaufać. Wybiera on to drugie. I to jest dowodem jego niebywałej wiary: zaufanie Bogu, który milczy w czasie nieszczęścia człowieka. Po trzecie zakończenie psalmu nie informuje, czy wyrażenie zaufania Bogu przyniosło lepszy rezultat niż pytania i prośby. Takie rozwiązanie podkreśla realizm autora, który zapewne zdaje sobie sprawę, że nie każda modlitwa zostaje natychmiast wysłuchana. Skoro jednak w tym miejscu kończy się modlitwa psalmisty, można suponować, że zaufanie przyniosło oczekiwaną pomoc.

¹² Tak robią np. Briggs, Ravasi, Lorenzin, Craigie czy Goldingay.

Analiza rodzaju wypowiedzi zdradzającej konflikt na linii Bóg – psalmista

W Księdze Psalmów występuje wiele wypowiedzi, które wyrażają realny problem w relacjach między Bogiem i psalmistą. Wypowiedzi te można podzielić na sześć podstawowych kategorii:

- 1) Stwierdzenia, że Bóg czegoś dobrego nie czyni, np. „Nie wyruszasz już z naszymi wojskami” (Ps 44,10).
- 2) Pytania, dlaczego Bóg czegoś dobrego nie czyni, np. „Jak długo, Panie, będziesz na to patrzeć?” (Ps 35,17).
- 3) Prośby, by Bóg uczynił jakieś dobro¹³, np. „Ocknij się!” (Ps 44,24).
- 4) Stwierdzenia, że Bóg czyni coś złego, np. „Odrzuciłeś nas i zawstydyliłeś” (Ps 44,10).
- 5) Pytania, dlaczego Bóg czyni coś złego, np. „Boże mój, Boże mój, czemuś mnie opuścił?” (Ps 22,2).
- 6) Prośby, by Bóg nie czynił zła, np. „Ty zaś, o Panie, nie stój z daleka” (Ps 22,20).

Biorąc pod uwagę przytoczony podział, zauważamy, że w Ps 13 stosuje się tylko dwa rodzaje wypowiedzi wyrażającej sytuację kryzysową w relacji z Bogiem: prośbę o to, by Bóg uczynił jakieś dobro (3), i pytanie o to, co Bóg czyni złego (5). Szczegóły uwzględniono w tabeli.

¹³ Prośby tego rodzaju często mogą nie być wyrazem napięcia w relacji Bóg – człowiek. Por. np. „Panie, dobrze czyni dobrym i ludziom prawego serca!” (Ps 125,4).

Tab. Rodzaje wypowiedzi kryzysu na linii Bóg – człowiek

Forma	TM	Tłum.
Bóg czegoś dobrego nie czyni		
Dlaczego Bóg czegoś dobrego nie czyni?		
Oby Bóg uczynił jakieś dobro!	<p>הַבֹּטָה עֲנֵנִי יְהוָה אֱלֹהֵי הָאֵרֶץ עֵינֵי</p>	<p><i>Popatrz! (w. 4)</i> <i>Odpowiedz mi! (w. 4)</i> <i>Oświeć moje oczy!</i> <i>(w. 4)</i></p>
Bóg czyni coś złego		
Dlaczego Bóg czyni coś złego?	<p>עַד-אֵיךָ יְהוָה תִּשְׁכַּחֲנִי נֶצַח תִּסְתִּיר אֶת-פְּנֵיךָ מִמֶּנִּי עַד-אֵיךָ</p>	<p><i>Dokąd, Panie, będziesz zapominał o mnie?</i> <i>(w. 2)</i> <i>Dokąd będziesz chował swe oblicze przede mną? (w. 2)</i></p>
Oby Bóg nie czynił czegoś złego!		

Opracowanie własne.

Wybór przez psalmistę pytań i imperatywów uwydatnia dramaturgię przeżywanego kryzysu.

Semantyka jednego pytania

Gianfranco Ravasi zwraca uwagę na to, że czterokrotne użycie pytania עֲרֹאֲנָה „dokąd?” ma symbolizować cztery kierunki w przestrzeni¹⁴. Tak stawiane pytanie pokazywałoby zatem pewnego rodzaju wyczerpującą próbę znalezienia pomocy w sytuacji kryzysowej. Jeśli weźmie się pod uwagę fakt, że w pytaniach tych mówi się o wszystkich możliwych adresatach (Bóg, psalmista, inni), dramat ogarnia nie tylko wszystko, ale i wszystkich. Jest w pewnym sensie kwintesencją sytuacji kryzysowej człowieka.

Pytanie עֲרֹאֲנָה występuje trzynaście razy w Biblii Hebrajskiej i jest ono zadawane przez Boga swojemu ludowi¹⁵, między ludźmi¹⁶ oraz przez człowieka Bogu¹⁷. Ostatni rodzaj użycia pytania oprócz Ps 13 występuje tylko na początku Księgi Habakuka:

„**Dokądże**, Panie, wzywać Cię będę – a Ty nie wysłuchujesz?” (Ha 1,2a).

Pośrednio do Boga skierowane jest również pytanie w Jr 47,6:

„Biada, mieczu Pański! **Jak długo** nie zaznasz spoczynku? Wróć do swej pochwy, powstrzymaj się i uspokój!”

Jeśli się weźmie pod uwagę również Ps 13, każde z sześciu użyć pytania עֲרֹאֲנָה do Boga jest prośbą o Jego zbawczą interwencję, o poprawę losu, o zakończenie dotąd trwającej sytuacji.

Pytanie עֲרֹאֲנָה najczęściej tłumaczone jest w sensie czasowym: „jak długo?”, co kładzie nacisk na przedłużający się czas cierpienia pytającego. Podobnie w Ps 13 tłumaczy LXX ἕως πότε, chociaż przy trzecim pytaniu tekst grecki preferuje wyrażenie ἕως τίνοϋς. Wulgata, tłumacząc pytanie jako *usquequo* („aż dokąd? aż tam”¹⁸), „aż do punktu

¹⁴ Por. G. RAVASI, *Il libro dei Salmi*, I, Bologna 92002, s. 258.

¹⁵ Por. Wj 16,28; Lb 14,11.

¹⁶ Por. Joz 18,3; Hb 8,2; 18,2; 19,2; Ps 62,4.

¹⁷ Por. Ha 1,2; Ps 13,2-3 (cztery razy).

¹⁸ Por. A. JOUGAN, *Słownik kościelny łacińsko-polski*, Warszawa 1992, *ad vocem* „*usquequo*”.

w którym¹⁹), bardziej kładzie nacisk na znaczenie przestrzenne niż czasowe. Podobnie jednak jak LXX za trzecim razem oddaje inaczej pytanie, stosując wyraz *quamdiu* („jak długo”). Warto zwrócić uwagę, że gdyby psalmista chciał podkreślić fakt, że to przedłużający się czas jest dla niego najistotniejszym problemem, mógłby użyć bardziej popularnego wyrażenia עַד־מָתַי „jak długo?”. Jednak w pytaniu עַד־מָתַי zarówno הַ locale, jak i fakt, że słowo מָתַי oznacza przed wszystkim miejsce („gdzie”), sugerują, że psalmista zadaje pytanie w drodze i jego podstawowym problemem jest, dokąd będzie musiał iść taką trudną drogą. Ono jest istotne podkreślenia faktu, że psalmista nie stoi w miejscu, czekając na wybawienie, ale idzie konsekwentnie trudną drogą, ufając, że kiedyś wreszcie nie będzie ona trudna.

Próba określenia przyczyn kryzysu i sposób wyjścia z niego

Biorąc pod uwagę ogólny charakter sformułowań zawartych w Ps 13, nie da się ustalić, co było konkretną przyczyną kryzysu psalmisty. Kolejność adresatów w poczwórnym pytaniu „dokąd?” może być interpretowana podwójnie: albo wprost proporcjonalnie, albo odwrotnie proporcjonalnie. W pierwszej opcji podstawowym problemem psalmisty byłaby nieobecność Boga, która prowadzi do wielu pytań i udręk serca. Wrogowie byłiby zatem tylko pewnym ciężarem w dramacie, jaki rozgrywa się na linii Bóg – człowiek. Wydaje się, że druga opcja jest jednak bardziej realna. Psalmista ma wrogów, którzy chcą go zniszczyć. Szuka w swym sercu różnych rozwiązań, ale żadne z nich nie przynosi wybawienia. Zwraca się zatem do Boga o pomoc, ale i z tej strony nie doświadcza żadnego wsparcia. Pomimo tego ufa Bogu, mając nadzieję na boską pomoc. Psalm byłby zatem nie tylko modlitwą, ale i modelem wychodzenia z kryzysu w relacjach międzyludzkich. Jest również prawdopodobne, że psalm nie ma opisywać logicznego i chronologicz-

¹⁹ Por. L. CASTIGLIONI, S. MARIOTTI, *Vocabolario della lingua latina. Latino – Italiano; Italiano – Latino. Redatto con la collaborazione di Arturo Brambilla e Gaspare Campagna*, Trento 1996, *ad vocem* „usque”.

nego rozwoju jednego kryzysu, tylko ma przedstawić sytuację człowieka, który przeżywając z każdej strony trudności, pokłada ufność z Bogu, chociaż Ten zdaje się nie odpowiadać.

Próba skonkretyzowania problemu psalmisty (choroba, porażka narodowa), chociaż wydaje się intrygująca, nie jest metodologicznie uzasadniona. Autor psalmu świadomie opuszcza konkrety, aby modlitwa mogła być zaadaptowana do każdej sytuacji kryzysowej, w której człowiek jest prześladowany przez innych, nie znajduje w sobie siły, a i Bóg pozostawia go chwilowo samemu sobie. Jedynym rozwiązaniem jest zaufanie Bogu, czyli konsekwentne kroczenie dotychczas obraną drogą z nadzieją na Jego zbawczą interwencję Boga.

Zakończenie

Kryzys trzynastego psalmisty jest realny, teraźniejszy, bolesny i długotrwały. Przy braku pomocy ludzi, samemu sobie i pomocy Boga psalmista ostatecznie decyduje się na zaufanie Bogu. Taka postawa nie gwarantuje zmiany nastawienia wrogów psalmisty, ale jest teologiczno-pragmatyczną próbą wyjścia z sytuacji kryzysowej. Kiedy wszyscy zawodzą, autor ucieka się do Boga, bo On jest jedynym, który „zawodząc”, prowadzi człowieka w kryzysie ręką niezawodnej nadziei.

The Crisis of the Thirteenth Psalmist

Summary

The crisis of the Author of the Psalm 13 is real, present, painful, and persistent. For lack of help from humans and from God, the Psalmist make finally a decision to trust in God. This attitude does not guarantee any metamorphosis of the behavior of the Psalmist's enemies, but it appears to be a theological-pragmatic attempt to resolve the situation of crisis. When all means have

fallen the Psalmist has resort to God. God is the only One who, even when apparently lets the Psalmist down, leads human being through the crisis with hopeful hand.

Ks. Wojciech Węgrzyniak, absolwent Papieskiego Instytutu Biblijnego w Rzymie oraz Studium Biblicum Franciscanum w Jerozolimie, doktor nauk biblijnych (Studium Biblicum Franciscanum), wykładowca Pisma Świętego na Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie, duszpasterz pracowników nauki przy kolegiacie św. Anny w Krakowie.